

Davao gospodina Andrije Petrovića

Pijan od vrućine izgarao je žut, ljetni dan. Stara se ulica savinula, kuće nagnule, stakla u prozorima zapalila se. Sjene iznakažene, razvučene, lome se o zidove. Časovi puze. Zalijepili se. Listovi drhću neurastenično. Krovovi sklopljeni, kao krila velikih ptica, a kugla na tornju zažarila se, kao žeženo zlato.

Na balkonu, u trećem katu svoje kuće, sjedio je gospodin Andrija Petrović — zaobljenih oblika, kao da je čitav život misio i jeo purane — i pušio spokojnu, papenhajmsku lulu. Kapljice puzale su mu po licu. Brkovi pokisli od znoja. Očale spuzle mu do po nosa, samo palci vrtili su se zabrinuto jedan oko drugoga.

Sunce je posljednjom snagom palilo, pržilo, i gospodin Petrović čutio je, kako je debeo, debeo, u neizmjer-
nost, činilo mu se, kao da mu otiče glava, vrije mozak, a nešto sitno, kao buha, bode ga baš na samom tjemenu.

No to što ga je bolo nije bilo ništa drugo, nego jedna grozna misao, misao, zbog koje je gospodin Petrović, koji nikad u svom tridesetgodišnjem braku nije mislio, počeo vrlo duboko misliti.

Zašto baš danas, da se sjeća o njegovom zamišljenom životu — pio je danas kao obično — i o onom, što se uistinu dogodilo. Pa ipak!

Kakve su se zbilja divne misli vrzle onom suhom gimnazijalcu, kojemu su samo zbog najčišćih platonskih osje-

ćaja ruke tako jako drhtale, i oči bile obavite zelenim kolobarima.

— To su ludorije — razmisli konačno gospodin Andrija Petrović, on posjednik krsta za zasluge, trokatne kuće i ćelave i glave, koju on tako brižno uvlači u toplu vunenu kapicu, kad se zemlja teškom gestom okrene u zagrljaj tupe noći ponoćnih udaranja, puna isparivanja mirisa žutih ruža, bajnih rezeda i obješenih čarapa, što ih debele majstorice, zbog svježeg zraka u kući, vješaju na svoje prozore odakle se u paučinastom sjaju mjesečine upravo sablasne pričinjaju.

Gospodin Petrović stane protirati svoje male masne očice, no na užas opazi baš sebi nasuprot gospodina u crnom, blijeda umorna lica, sa rukama skrštenim na prsima, koji ga je neizrecivo prezirno promatrao.

On htjede ustati, pobjeći, ali onaj ga je svojim užasnim pogledom prikovao uz stolicu, tako, da se nije mogao ni maknuti.

— Dobar več, gospodine Petroviću! — krikne pojava, o kojoj gospodin Petrović sad više ni najmanje nije sumnjao da potiče iz pakla.

— Dopustit ćete, a odakle ako smijem pitati?

— Baš iz pakla.

Tu sine gospodinu Petroviću divna misao:

— O, dolje mora, da je još veća vrućina — i kod toga mu se teška kaplja odroni niz lice.

— Dakako! — tresao je đavo glavom. Gospodin Petrović htjede ustati i preporučiti se.

— Znete! Vrlo mi je milo, no...

— Ostanite još koji čas, ta mi imamo toliko divnih stvari, da progovorimo. Već ćete dospjeti. Je li da hoćete? No vidite da pogađam. Evo vidite, ja sam još prilično mlad, ali vi, vi, što imate za sobom čitav život, ta vi bi bar morali znati koješta zanimljiva ispričati. Ili hoćete, da vam pomo-

gnem. Vi ste je li star. Glava se puši, jezik prepliće, a nikad baš niste bile previše govornjiv. Što tu ima? Ništa. Jednostavno, da ne može biti jednostavnije... Vi ste se zaljubili i vjenčali se. Pop vam je svezao ruke svojom blagomirišljivom štolom i citirajući svetoga Pavla, djecu, budućnost, otpustio vas od stola gospodnjeg još mirišljive po rakiji i tamjanu, a vi ste ga poslušali i živjeli u pitomom, za razliku od divljeg braka sveto u Gospodu.

— No je li da je tako bilo? — smijao se je đavao.

Ta kako, da zaboravimo, da ste vi bili činovnik, a kao takav i kao oženjen, nijeste više dospjeli da razmišljate i pjevate. Vitak, kao britva, drhtali ste od ponosa i klanjali se na sve strane, kad bi vas gospodin šef blagoizvolio. Ta čast bi vas toliko smela, da mu nijeste znali naći ni kuda, da sjedne.

I razvio bi se divan razgovor.

— Kako moj Andrija? — pitala bi vaša i gospođa, privinuta uz gospodina šefa... o... on je bio tako divan čovjek velikih brkova, gromka glasa i punokrvna smijeha.

— He! He! He! Posve je korektan. Posve! Ponosim se s njime, a vi ste se nato iz pristojnosti smijali, i tvrdili, da ste nevaljanac.

Ta divan ste bili, ne baš bog zna kako bistra glava, ali ljubezni prema gospodinu šefu, on tako ljubezan prema vašoj ženi i vi ste se pomalo pomicali. No! Jeli, da je tako?

A jednog dana sve se je to poremetilo.

Jedan nesretni, mršavi pisar zaljubio se u vašu ženu, a kad ga je odbila, on ju je odao — nesretni pisar — odao, odao i razrušio svu vašu sreću. Zašto ju je odao? Ta vi biste tako lijepo živjeli. Pisar, žena. Žene! Žene! Pa još da vas vara s vašim šefom. Grozno.

Ostali ste zapanjeni, kao naglo utrnuti svijeća. Strašna čuvstva smotala su vaše divno, tanko tijelo.

Prevareni, jektičavi Ja koprcao se je pod silnim šakama smijeha, kao valjuškavi konjušar tužnog, blijedog viteza, i od silnih šaka posinjio je, kao čista srijeda, oslijepio na oba oka, a iz ustiju i cijeloga tijela stala mu je loptati zelena tekućina ljubomora. Bijedni Ja, izdišući zadnji plamičak duše, zakleo se je na vječnu i strašnu osvetu, osvetničiju od Hamletove.

Na sve ste se spremili.

Slika: ulazite u sobu, a žena vaša sva zadahtana, zaparena vruća; grudi joj se još uvijek dižu, i ona nastoji, da se nasmije, ali što, kad joj vaš strogi i neumoljivi pogled svu istinu govori, i gle, ona se baca na koljena, grli vam noge i zaklinje, ali vi se ne obazirete na ništa, nego vičete, kao trublja zadnjeg dana:

...!?

Vrata su cvilila.

Polagano, susprežući dah, unilazite. U kućnoj haljini, golih ruku, leži vaša gospođa, čita novine i gleda vas tako mirno, kao da pita: — O! Ljubezni! Koji vas je vrag ovamo donio?

Što je to? Što sad? — mislio je onaj mladi Andrija, znate gospodine Petroviću, i obuzelo ga je neko čuvstvo, kao da ga je netko izmlatio, kao da je pao odnekale iz oblaka, kroz dimnjak i vratašca od peći na sred sobe u neku nepoznatu kuću.

Kroz crvene zastore prolazilo je rumeno svjetlo, kao zloban posmjeh — bože moj — i da se je onaj divni mladić samo maknuo, sve bi prasnulo u smijeh i stoci, i stô, i divan, ormari bi se rastvorili, boce od pekmeza prevalile.

On se tiho privukao do prozora i gledao nekamo van, a po vratu kao da ga je netko draškao, kraj uha, kao da se netko smijao, pa čak i dolje s ulice plazilo mu je jedno dijete jezik.

— No što je? — čuo se izazovan, drzovit glasić — O bože, što da odgovori — ovratnik mu se suzio za dva broja.

Kušao je, da nanovo podivlja, da se nanovo razdraži, ali neka sveta pospanost, sanljiva vrtoglavost, načinila mu iz svih misli kaos, iz tijela mu odlutao duh i bilo ga je da pače stid — o, ubogi mladi čovjek!

Ona je ležala na divanu i kao, da je uviđala njegovu nepriliku, nije se htjela ni maknuti.

Mislila je:

— Ostat ću, makar do sutra, preksutra i on će me još moliti za oprostjenje!

I doskora se je tako razljutila, da je na koncu i sama vjerovala, da je nevinna. Mislila je:

— Reci mi samo što! Kušaj viknuti. Uh! Za vrat bi te!

Je li se sve tako dogodilo? Zar ne, da jest, gospodine Petroviću pitao je vrag, ali on nije odgovarao, on je samo očajno spustio glavu i zamislio se duboko, duboko. Što se to danas svašta događalo, u u ovoj staroj mirnoj ulici, u kojoj su inače živjele zlobne mačke i dobroćudni ljudi. Otkada najednom to, da njega pravedna, ni kriva ni dužna čovjeka posjećuju vragovi? Zašto se to moralo survati na njegovu jadnu glavu? Odgovora nema, pobjeći se ne može, a onaj stoji i stoji, davi ga, tako nesmiljeno i krupne suze zališe dobroćudno lice gospodina Petrovića.

— Ta što ste tako sentimentalni? Gdje je ona vaša divna volja? Gdje je ona vaša divna ćud, koja vas je i onda spasila?

— Ja sam nevin — plakao je gospodin Petrović kao malo dijete. Ali sve to nije ništa pomagalo.

— Kako ste se samo divno utješili sa par aforizama proti ženi i svemu ženskom i živili mirno, sve idiličnije, patrijarhalnije. — Kao svi, tako i ja! I plakali ste, kao svi ljudi i jeli i pili i spavali. A kad su misli dolijetale napili bi ste se,

da zaboravite na udes gospodina Petrovića, kojemu su se sva djeca smijala i kažiprstom opisivala spirale po čelu. Postali ste dobričina, bonhomme ili ukratko glupan.

Balkon je bio sav opleten bršljanom, kroz lišće su već prosijevale zvijezde, a dolje niz ogradu spustio se divan, bijel cvijet.

— Pa ipak, ipak, sve se to dade popraviti — nastavi sotona vrlo nježnim glasom.

— Ne da — vrtio je glavom g. Petrović.

— Ah šta?! Sve se da... ja i znam kako...

— Ustanite malo gospodine. Vidite li onaj cvijet.

Gospodin Petrović ustane teškom mukom.

— Vidim, vidim... — mucao je pospano.

— Eto vidite! To je opasno — znam — ali ipak, kušajte ga dohvatiti...

Gospodin Petrović gledao je dolje. Njemu se je već sad maglilo, a da se samo malo nagne odletio bi.

— Eto! — govorio je đavo. — Eto, sad bar jednom pokazite, da ste junak, da se ničega ne bojite. Ili, zar bi vi mogli ovako kukavno još živjeti...?

— Ma, da, da... ali ja ne znam... što će vam to...

— Što ludujete. Da hoću za čas bi ga dohvatio, nego ne radi se o tom...

— Ne! Ne! Ne mogu... — mucao je kroz plač gospodin Petrović.

— O! Mislite, da ću vas siliti. Kad ne možete, ne možete. Kukavica ste bili i kukavica ćete ostati. He! He! Što sam ja mogao tražiti od vas? Što me je na vama prevarilo, da sam u istinu mogao na ovakve stvari pomišljati. Te vaše tupe oči, ili crte tog lica, ili ta... fuj, fuj! Zbogom, zbogom... moguće ćemo se još kada vidjeti.

— No! No! — razvedri se najednom gospodin Petrović i lukavo se osmjehne. — Čekajte! Sve ćemo mi to... Ho!

Ho! kako se samo prije nijesam sjetio... Znete.. ja idem... pa ćemo sa štapom...

Đavo se grohotom nasmije, upravo ga probije svojim oštrim pogledom, i još ga kvrcne po nosu.

— He! He! Gledaj ga... gledaj... kako je taj samo dosjetljiv... o... o... gospodine moj... No... valjda ipak niste takav. Da i padnete... Što ne ćete, pali bi kao heroj! A što vas inače čeka? Zar vaši prijatelji? Zar vaša žena, mršava i okoštala, prema kojoj morate biti još ljubezan, grliti ju oko njezinog ptičjeg vrata, gledati njezine kokošje oči, i ljubiti njezine i tanke, suhe usnice? Fuj! Fuj! Bar umrite — do vraga — kao estet! Ma na... na pogledajte... kako je samo blizu... to i nije nikakova opasnost... ajde... ajde... brojiti ću: jedan... dva... još... još... tako... tako... tri-i-i-i...

Balkon je ostao pust. Već je bilo kasno u noć. Na stolcu stajale su naočari, novine i ugasli čik, a kad je gospođa Petrović došla na balkon, nije pomislila ništa drugo, nego da je g. Andrija Petrović, posjednik trokatne kuće, ćelave glave i krsta za zasluge, otišao u sobu, da uzme iz cedrove kutije još jednu izvrsnu cigaru, pa ga ona, valjda u mračnom salonu nije ni opazila.